

Skråblikk på humanetikk og lovreligion

Av Kåre Svebak

Innholdsfortegnelse

Skråblikk på humanetikk og lovreligion	1
En momentliste	1
Morallovens allmengyldighet	2
Tibudsloven i ulike kulturmiljø	3
Menneskesyn og sannhet	5
Hvert menneske står til ansvar for Gud med sin eksistens	7
To forvrengninger: "Skapelsesetikk" og lovkasuistikk	8
Det humanetiske prosjekt (filosofisk etikk)	10

En momentliste

Menneskene har fra uminnelige tider gitt vage og generelle svar på spørsmålet: Hvordan bør jeg leve? Svarene famler liksom i blinde, men foreligger som moralvisdom begrunnet i erfaringer gjennom mange generasjoner. Denne moralvisdom kaller vi "den naturlige lovåpenbaring" eller «moralloven». Uten den hadde kirkens lovforkynnelse vært uten klangbunn i menneskenes liv. En illustrasjon gir *Ordspråkenes Bok*, hvor Tibudsloven (el dekalogen) kan etterspores med ett unntak: Sabbatsbudet til Guds folk i den gamle pakt.

Luther anbefalte ungdommen å lese Ordspråkenes Bok (noe misvisende kalt Salomos Visdom). Det er ingen tilfeldighet. Luthers perspektiv på Ordspråkene er Jesu undervisning i «Skriftene». Dette nytestamentlige perspektiv møter oss i hans utforming Tibudsloven og forklaringene innordnet det kristne ethos (se min artikkel: Om det kristne ethos).

Det er ellers verdt å merke seg at med kirkens reformasjon fikk eventyr og ordspråk en oppblomstring, samtidig som tekster fra antikkens filosofer og Romerrikets historie ble lagt til grunn for undervisningen i gresk og latin. Den skulle samtidig øve barn og ungdom i å bedømme «*hva som er Guds vilje: det gode, det som er til hans behag, det fullkomne*» (Rom 12:2). Denne motivering ble senere bestemmende for prestegårdens rolle som kulturformidler. Både lovreligion, humanetikk (el moralfilosofi) og kirkens etikkundervisning møtes i spørsmålet «hvordan bør jeg leve?» - ofte med sammenfallende svar.

Morallovens allmengyldighet

1. **Personutrustning.** Nedarvet moralvisdom korresponderer med menneskenes tanke-, vilje-, og følelsesliv. Det genetiske vilkår kommer til uttrykk i innlevelse, begrepsdannelse, refleksjon og logiske slutninger. Denne personutrustning medbestemmer våre liv som sosiale vesener. Gjennom medvandring blir evner oppøvd, alternativt modifisert og regulert når ego-sentrert livsførsel skader det sosiale liv.
2. **Den sosiale dynamikk.** Menneskenes samhandling og livserfaringer tenderer mot allmenne adferdsnormer og felles ordninger. Tendensen i den sosiale dynamikk er innordnet målsetting, begrunnelse og forventninger i vedkommende gruppe, institusjon, bedrift, organisasjon osv. Forutsetninger og begrunnelse varierer, og moralspørsmål kan være galt oppfattet på alle samfunnsnivå (f eks kjønnslemlestelse og æresdrap), iallfall for en tid eller i en epoke (f eks heksebrenning). Statlig interessekontroll begrunnet i ideologi og særinteresser kan medføre diktaturer og massedrap (f eks kommunisme, nazisme). Det sekulær-liberale demokrati står i fare for å krenke de borgerlige rettigheter med flertallsmakt. I stedet for å regulere, innskrenker man de borgerlige rettigheter (ytringsfrihet, forsamlingsfrihet, pressefrihet, religionsfrihet og foreldrenes oppsøkningsrett). I menigheter underlagt parlamentarisk kontroll må apostelordets lære fra kirkens Herre vike for menneskers interessekontroll. Hvor kirkens lære og praksis fremstår som et sosialt produkt, blir kirkens vokteroppdrag tilpasset den politiske korrekthet.
3. **Samvittighet.** I menneskenes samvittighet pågår anklager og selvforsvar. Denne naturlige loverfaring bør vi verken overdrive eller underkjenne. (Rom 2:14f) I forholdet til Gud har *"menneskets fornuft eller naturlige forstand ennå /.../ en svak gnist av kunnskap om eksistensen av en Gud"* (FC SD 2:9). Denne "gnist" kjenner ikke Gud og når ham heller ikke. I forholdet til sin neste vet mennesket litt mer – hedre foreldrene, ikke myrde, stjele, vitne falskt, være utro, osv. Menneskene vet med seg selv at det sosiale liv i noen grad krever hjelpsomhet, ærlighet og anstendighet (Mt 7:12). Alle former for lovreligion – også humanetikk - vitner om ansvar og skyld overfor en høyere makt, mennesket «selv» medregnet.
4. **Overdrivelse - underkjennelse.** Vi bør unngå å overdrive eller underkjenne menneskets evne til å reflektere over rett og urett. Overdrivelsen tilslører menneskenaturens begrensninger og den kjensgjerning at menneskenes moralbegreper er dunkle og ofte forvrengte. Underkjennelsen tar ikke på alvor menneskets evne til å føle skyld og skam – også bak de "frigjorte" fasader. Anger, tilgivelse og gjenoppretting uteblir.
5. **Rettighetsidéer.** Menneskerettighetene kan betraktes som universelle verdier, iallfall når det er tale om rettighetsutsagn i generelle og omfattende vendinger. Tolknings-

problemene oppstår i takt med spesifikke utsagn, og gjennomført i praksis kan rettighetene arte seg svært så forskjellig alt etter menneskesyn og kultursammenheng (muslimsk, hinduistisk, kommunistisk, sekulær-liberal, osv).

6. **Det enestående.** Menneskets livssituasjon i biosfæren er enestående på tre måter: (1) Den etiske fordring i relasjonene «jeg – du – det» aktiverer menneskets spørsmål «hvordan bør jeg leve?» (2) Vi lærer av andres livserfaringer i en felles moraltradisjon. (3) Vi har evnen til å fremskaffe ny viten, nye løsninger og planlegge vår framtid. - Noe innsikt er tilgjengelig i den spesifikke, forskningsbaserte viten om naturforvaltning og levekår, mens annen innsikt følger mennesket som biologisk-tenkende vesen (kognisjonsforskning, nevrologi). Men spesifikk viten kan ikke begrunne omfattende påstander om Gud, mennesket og verden. Ingen vitenskapelig metode er nøytral i etiske og sosiale spørsmål, for også forskeren representerer sin virkelighet og sine forsøk på livstydning og innfri den etiske fordring.
7. **Dominans-problemet.** Vestens individsentrerte liberalisme og rettighetstenkning dominerer, men er ingen selvfølge, globalt sett. Sett utenfra, vitner den språklige argumentasjon om Vestens dominans i samfunnsfag og psykologi. Omsatt i livsstil og prioriteringer, blir likhetsidéer og selvrealisering avvist hvor fellesskapet står i høysetet. Det avkristnede Europa illustrerer destruktive krefter i fri utfoldelse, især i de moralske spørsmål som angår relasjonene far – mor – barn i generasjonsløpet. Med maktmisbruk kan følgene bli dramatiske for lokalmiljøet og den enkelte.

Tibudsloven i ulike kulturmiljø

8. **Tilnærming.** Kristnes tilnærming til andres kultur og religion krever selvkritisk innlevelse, i stand til å gjenkjenne Guds gode skapervilje i kontrast til feiloppfatninger og normbrudd. Da vil faktabasert kunnskap, refleksjon, innlevelse og logiske slutninger bane vei for nye erkjennelser i et interaktivt forhold. Nye momenter og læringsmuligheter vil bevitne Guds lovåpenbaring, og anledninger bys til å anvende moralloven som en *"vokter for oss helt fram til Kristus"* (Gal 3:24). **Rom 10:4** – *Lovens siktemål er Kristus til rettferdighet for hver den som tror* (e Sv Kyrkobibel 1997). (Mt 5:17, Lk 22:37, Joh 1:17, Apg 13:38f, 2 Kor 3:13, Gal 3:23f.)
9. **Tydeliggjøring.** Menneskene aner av erfaring Guds skapervilje (el morallov). Den er tydeliggjort i Tibudsloven med gyldighet for alle mennesker (unntatt sabbatsbudet). Jesu lovundervisning opphever ikke Tibudsloven, men skjerper den med adresse til menneskets indre og ytre liv, og selv har han med sin lidende lydighet oppfylt loven i alle deler og i alles sted. Mennesket har ikke noe Guds ords mandat til å trekke noe fra eller legge noe til Guds skapervilje, uttrykt i Tibudsloven. *Man kan "ikke /.../ påstå noe med visshet om Guds vilje uten Guds eget ord"* (Apol 15:17 e sv overs). Nytt med Jesu

lære og liv er oppfyllelsen, som mennesket får med ham til gave, og fornyelsen som han virker i de troende med fullkommengjørelsen som mål i den kommende verden.

10. **Sammenfall, sett «nedenfra».** Sett fra menneskers ståsted, evner mennesker flest å leve et respektabelt liv i samsvar med nestekjærlighetens bud (den borgerlige rettferdighet). Evnen og viljen er begrenset, og begrensningen vitner om indre motkrefter utenfor tilgjengelig observasjon. Allerede nestekjærlighetsbudet krever sosiale grensesettinger og sanksjoner til vern om den enkelte og det sosiale liv (Tibudslovens andre tavle). Slike rammevilkår kan mennesker flest leve opp til. Så langt – og sett utenfra, er det sammenfall mellom kristen etikk, lovreligion og humanetikk. Det gir grunn til takknemlighet.
11. **Forskjellen, sett «ovenfra».** Sett fra Guds side, er forskjellen avgrunnsdyp, for Gud gjennomskuer menneskets innerste (hjertet). En indikasjon gir dekalogens tre første bud – om kjærligheten til Gud (Første tavle). Mennesket kommer til verden uten lyst og vilje til å frykte og elske Gud over alle ting. 1 Kor 2:14a - slik mennesket er av naturen, tar det ikke imot det som tilhører Guds Ånd. - Men Gud kan (Rom 6:11-13, 7:17ff. Jf Ef 2:1-5, 2:21f, 4:16 o. a).
12. **Bibelbruk.** Når bibelord begrunner argumentasjonen i den offentlige debatt, blir nye momenter lett oversett. Kan årsaken være referanse til det kristne ethos i en annen sammenheng enn den allmenne lovåpenbaring? Reaksjonen er forutsigbar når bibelord skjerper loverfaringen og begrunner menneskesyn. Alternativet til «biblisistisk» bibelbruk følger regelen om beleilig tid og sted. Da kan den samtale finne sted som åpner for spørsmål og svar om kristentroens begrunnelse i en bevitnet Jesus-historie, og gjerne med erfaringer fra eget liv. Da må siktemålet være «den andres» frie anvendelse på seg selv, når og hvor Gud vil. Når Guds lov reiser det spørsmål som Gud besvarer, kan evangeliet om Guds frie nåde falle i god jord og bære frukt i tanker, ord og gjerninger. *Eksempel:* Apostelen Paulus, Fil 3.
13. **Oppfyllelsen «allerede».** Guds hellighet i lovens krav vekker menneskets skyld og skam og håpløshet. Kunnskapen om Guds lovåpenbaring, tydeliggjort i Tibudsloven, bringer gammelt nytt. Gammelt er også kravet til utvortes adferd, kjent i den allmenne moralvisdom. Nytt er skjerpelsen i Jesu undervisning om kjærligheten til Gud og vår neste av hjertets grunn, den han selv oppfylte i kraft sin persons hemmelighet. Evangeliet er derfor Guds nådige svar til alle: Jesu korsdød er gud-menneskets lovoppfyllelse i alles sted, og dermed alles frifinnelse i den ene «*Hellige og Rettferdige*» (Apg 3:14). Evangeliets troverdighet er Guds vitnesbyrd om Jesu person og verk, stadfestet en gang for alle med Jesu oppstandelse fra de døde (Apg 13:40-42). Gud er en forsonet Gud. Da er det dårskap for Gud å stille opp med moralvisdom og kvalifikasjon for ham.

14. **Oppfyllelsen «ennå ikke».** Guds svar er ingen forbedret teori om selvutvikling. Guds svar på vår skyld er skyldbrevet naglet på Kristi kors. Gud svar på vår skam er troens rettferdighet – Kristus Jesus. Guds svar på vår håpløshet er fornyelsen, som Kristus virker allerede med fullkommengjørelsen for øye. Guds svar lar oss vinne seier over arvesyndens motstand inntil døden, og gir håp om seier over ondskap og lidelse på denne jord. Hvor evangeliet treffer lovens treller, er Guds tilgivelse mer omfattende enn synden vi vet om, og Guds legedom mer omfattende enn den glede og fred vi erfarer. Gud er hva han gir for sin egen skyld. Oppfylleren gjør allting nytt.

Menneskesyn og sannhet

15. **Sannhet - virkelighet.** Mennesker forestiller seg sannhet i og for seg. I Bibelen er sannhet ingen forestilling, men virkelighet: Guds virksomme nærvær ved sitt Ord (Sal 33:9). Guds Ord ble menneske i Jesu ringe skikkelse (Joh 1:14). **Joh 14:6 – JEG ER Veien (og derfor) Sannheten og Livet.** - Hvor Kristi evangelium blir forkynt og meddelt, er «Sannheten» - den Oppstandne - nærværende og virksom med sin Hellige Ånd, og de som hører Ordet og tar vare på det, får opplyst forstand til å fatte hva Skriften sier om Jesu person og verk, og gjennom ham lærer de den eneste sanne Gud å kjenne. Denne viten fra åpenbaringsordet Gud overstiger mennesketankens muligheter med en *omfattende* viten begrenset til basiskunnskap om Gud, mennesket og verden.
16. **Sannhet å stole på.** Det hebraiske ordet for sannhet betyr også trofasthet. Åpenbaringsordets Gud er Sannheten til å stole på (jf Luthers forklaring til Første bud). Gud har oppfylt løftene ved sine profeter. Sannheten ble synlig virkelighet i Jesu person og verk, slik Skriftene har sagt (1 Kor 15:3). Jesu persons hemmelighet er i all sin gjerning *”det trofaste og sannferdige vitnet, OPPHAVET til Guds skaperverk”*, Åp 3:14. (Jf Åp 1:5, 8, 17f, 3:7, 6:10, 19:11.) Å kjenne ham, det er å kjenne den evige, sikre virkelighet. Gud har trått ut av mørket og avslørt sitt innerste vesen. **Joh 1:18** – Ingen har noen gang sett Gud, men den enbårne, som er Gud, og som er i Faderens favn, han har vist oss hvem han er. - Evangeliet kunngjør Guds forsoning med verden i Kristi død og oppmuntrer oss til å leve forsonet med ham (2 Kor 5:18).
17. **Oppfyllelsen.** Nytt med det kristne ethos – til forskjell fra humanetikk og lovreligion - er Guds Sønns lovoppfyllelse i Jesu tjenerskikkelse, i hans lidende lydighet inntil døden i alles sted. Nytt er også den lovoppfyllelse han virker i de troendes liv, om enn i sin begynnelse grunnet arvesyndens motstand. Nå lærer vi Gud å kjenne gjennom ham, og denne kjennskap driver til et liv i sannhet. Med Kristus - «Guds rettferdighet» - følger den lovoppfyllelse han virker i i gjerninger med ham til eksempel i gjerninger som har Guds ord og bud for seg.

18. **Begrunnelsen.** Begrunnelsen er en bevitnet historie om Guds underfulle gjerninger i Guds plan for skaperverkets gjenløsning og menneskenes frelse. Høydepunktet i denne historie er Guds forsoning med verden i Jesu Kristi offerdød. Guds eviggyldige bevis (el vitnesbyrd) er Jesu oppstandelse fra de døde, slik Skriftene har sagt. Guds vitnesbyrd stadfester Guds handlende allmakt og trofasthet med bevitnede kjensgjerninger av underfull art, og sammen med dem hører hans virksomme nærvær med kirkens kjennetegn, innstiftet og befalt av den oppstandne Kristus. Guds bevis for sin troverdighet er uavhengig av naturens lovmessighet, og uavhengig av menneskets erkjennelsesmuligheter. De er underfulle kjensgjerninger, slik «Skriftene har sagt». Kilden er Skriftens Herre med den rett utlagte Skrift, eneste kilde til sann teologi og eneste norm for lære og liv.
19. **Helliget i Sannheten.** Guds åpenbaringsord forplikter menneskene på det sanne menneskeliv – livet i samsvar med Guds gode skapervilje, i kjærlighet til Gud og vår neste slik vi elsker oss selv. Evnen har vi ikke, men Gud kan. Denne erkjennelse søker Guds vei til oss i Jesus fra Nasaret, sann Gud og sant menneske. Guds himmelstige i Jesu ringe skikkelse den gang er i nåtid Jesu komme med sin kirkes kjennetegn, innstiftet av ham og forvaltet på troskapens vilkår i den forsamlede menighet. Derfor ber han til Faderen for sine utvalgte apostler og deres etterfølger-re, **Joh 17:17** - *Hellige dem i sannheten, ditt ord er sannhet*, - og ber for alle dem som ved apostelordets lære kommer til tro på ham og lærer den sanne Gud å kjenne (v 3, 20).
20. **Sammenfall.** Innholdet i det kristne ethos sammenfaller et stykke på vei med den allmenne moralvisdom fra uminnelige tider. Dette sammenfall gjelder særlig nestekjærlighetens bud (el andre tavle). Normalt utrustede mennesker vet den gyldne regel - at *"det jeg ikke vil at andre skal gjøre mot meg, det skal jeg ikke gjøre mot dem"* (Mt 7:12). Denne loverfaring som Tibudsloven tydeliggjør, har Jesus skjerpet med sin undervisning om dobbelte kjærlighetsbud.
21. **Løgner.** Guds åpenbaringsord avslører mennesket i dets motsetning til Sannheten, **Sal 116:11 (Rom 3:4)** – *Hvert menneske er en løgner*. - Et eksempel er menneskeverdet. Mye viten fins om menneskets slektskap med alt levende. Samme viten bekrefter menneskets særstilling i denne verden, og idealister føler seg smigret. Men vår særstilling er tvetydig. Hvordan kan menneskeverd være fellesverdi når selvrealisering krever frihet til fosterdrap, aktiv dødshjelp og neglisjerer menneskeverdet i dets kjønns polaritet? Det er en selvmotsigelse å la "gudsfornektende" humanisme og "livssynsnøytral" skole og julefeiring. Løgner har en annen kilde enn åpenbaringsordets Gud (Joh 8:44).
22. **Fristelsen.** Kirkens prester og teologer blir fristet til å overstige tankens begrensninger. Fallet er vitterlig for alle når de agerer som om Guds ord utgår fra deres skjønn og syn, tilpasset den politiske korrekthet og folkemeningen (Mt 4:9f). Falske apostler

overprøver den rett utlagte Bibel fra dens Herre, gitt kirken i og med apostelordets lære fra ham. De gjør Gud til løgner med quasi-teologi i psevdoreligionens tjeneste.

23. **Virkelighetsorientering.** Vi kommer ikke til verden lik blanke ark (John Locke), og dagene gryn med nye muligheter, men ikke med blanke ark. Like fra unnfangelsen er vi fanget i loverfaringens sirkel, bundet til vårt biologiske opphav på godt og vondt, og bundet til læring betinget av behov og sanseinntrykk. Den virkelighetsorientering som Bibelen gir med lov og evangelium, kommer til uttrykk med bruk av Guds ord og bønn i hjem og menighet. Denne orientering viser *"forskjellen /.../ mellom den menneskelige og åndelige rettferdighet, mellom filosofien og Den Hellige Ånds lære, slik at det blir klart hva som er Den Hellige Ånds gjerning. Denne skjelning har ikke vi funnet på, men den fremgår helt klart av Skriften"* (Apol 20:7-10).
24. **Vantroens ansikter.** Den etiske fordring driver frem alternativet: Enten Kristi herredømme med syndsforlatelsens ord, eller Guds fiendemakters herredømme i gud-sopprørets tegn. Vantroen kan fremtre i den plumpe gudsfornektelse eller skinne av fromhet, alt etter livssyn og religion, eller fremtre som "min egen lykkes smed" med Gud på reservebenken, eller skinne av underkastelse under en lunefull skjebnegud (Muhammeds gudskonstruksjon), eller holde egen skyld og skam og håpløshet på avstand med skinnhellig fasade og selvbekreftende statusjakt. Alternativene til Kristi nådige herredømme er mangfoldige, men ens i grunnen, **1 Mos 3:1** - *Har Gud virkelig sagt?* -.

Hvert menneske står til ansvar for Gud med sin eksistens

25. **Påminnelsen.** Loverfaringen er en påminnelse om menneskets bestemmelse og livet under syndefallets kår. Vi er skapt til å frykte og elske Gud, og dermed vår neste som oss selv. Selv om det er mulig å føre et uklanderlig liv, utvortes sett, må alle melde pass i møte med Guds totale krav lov – å være hellig liksom Gud. Det doble kjærlighetsbud lyder som en drøm. Vi evner ikke kjærligheten til Gud av hele vårt hjerte og vår neste som oss selv. Bundet til selvets krav, avslører våre selvbestemte friheter arvesyndens motstand i vårt innerste.
26. **Grensesetting.** Uten grensesettinger og innlært kulturferniss slippes vildyrets natur løs med destruktiv kraft i våre liv og relasjoner. Den samlede virkning på lokalmiljø og samfunnsliv roper oss i møte alle vegne, og minner oss om gjort og ugjort, sagt og usagt. I denne loverfaring, mangfoldig som livet selv, kaller Gud oss til oppbrudd, Mt 4:17 – Vend om, for himlenes rike er kommet nær!

27. **Gyldighet.** En utbredt feiloppfatning betrakter De ti bud som "kristen moral", som om budenes gyldighet er begrenset til kristne, men ikke for «meg». Denne feiloppfatning søker den bekvemme fluktvei, uten Gud og uten håp. Med stor kon-sekvens følger det doble bokholderi – en moral til privat bruk, en annen til offentlig bruk. Tibudsloven tydeliggjør Guds gode skapervilje for alle. Noen fluktvei fins ikke, bare selvbekreftende alternativ begrunnet i selvbekreftelsens sirkelbevis.

28. **Bruk.** Det er ikke De ti bud som skiller, men bruken. Den ene forholder seg til budene for så vidt som de passer meg og mine behov, eller den adferd som jeg godtar. En kristen øver troen i gjerninger som har budene for seg med Jesus som læremester og eksempel. Det angår andre hvordan «jeg» besvarer spørsmålet: Hvordan bør jeg leve.

Tekster: Mt 5:17. Jf Jesu ord "dere har hørt det er sagt /.../ Men jeg sier dere", v 21f, 27f osv. Apg 13:38f, 2 Kor 3:11-17, Gal 3:24-27.

To forvrengninger: "Skapelsesetikk" og lovkasuistikk

29. «**Skapelsesetikk**». Såkalt "skapelsesetikk" innskrenker bruken av Guds skapervilje til å korrigere menneskets naturlige moralerkjennelse. Resultat: Generelle og vage betraktninger tilslører hva åpenbaringsordets Gud sier om menneskets syndefallsnatur og dens virkninger i tanker, ord og gjerninger. Med tilpasninger til allmenreligion svikter prester og biskoper sitt gudgitte oppdrag: Å forkynne omvendelse og syndenes forlattelse for alle. De opptrer som om Guds ord utgår fra dem, eller er kommet bare til dem (1 Kor 14:36).

30. **Lovkasuistikk:** Den begrenser seg til katalogisering av synd og ikke synd. Denne snusfornuftige virksomhet – om aldri så velment, gir inntrykk av at synd er en fare som truer mennesket utenfra. Under skinn av "kristen" etikk, blir ikke åpenbaringsordets helige Gud tatt på alvor. Her handler saken om den farisèer-illusjon som Herrens apostel har avkledd med ordene, **Gal 2:21** - *Om det fins rettferdighet ved loven, så er Kristus død forgjeves.* - Dette kunne Paulus si av egen erfaring. Han hadde forfulgt Guds kirke, men ble stoppet av den oppstandne Kristus utenfor Damaskus og avkledd den farisèiske overtro på menneskets evner. Det er en illusjon å tro at vi evner den omfattende tydning av «virkeligheten» som lovreligion og humanetikk påstår. Vi evner heller ikke den selvhengivende kjærlighet som budet krever.

31. **Farisèervisdom.** Da Jesus stod offentlig fram som Guds sendebud, avslørte han fatale mangler ved farisèernes menneskesyn og frelseslære. Farisèerne underkjente menneskets syndeforderv (arvesyndslæren) og hevdet at mennesket består av to naturer – den ene med tilbøyelighet til det onde, den andre med tilbøyelighet til det gode. Synd må da være et hendelig uhell, og det rette valg være uttrykk for "sunn fornuft". Syndefallsberetningen (1 Mos 3) blir dermed redusert til en eksempelfortelling om hvordan

det kan gå, når mennesket følger lysten til det onde og velger galt. Med stor konsekvens må oppseding av barn og unge ha som mål å videreutvikle «den gode lyst» i lydhighet mot budets krav. Men lovoppfyllelsen skjer ikke i egenrettferdighetens sirkel. Illustrasjon: Samtalen mellom Nikodemus og Je-sus, Joh 3.

32. **Surrogater eller ekte saker?** Den som ikke tar Guds morallov på alvor, tar ikke seg selv på alvor under lovens anklage, og heller ikke Gud kjærlighet på alvor, når evangeliet meddeler syndenes forlatelse på grunn av Kristi fortjeneste. Da kan man vel trøste seg til illusjoner tilpasset egenrettferdighetens krav, og håpe det beste, men til ingen nytte. Ingen gudsforestilling eller ønskedrøm kan erstatte Guds selvhengivende kjærlighet i en bevitnet Jesus-historie, eller erstatte kirkens rene kjennetegn fra den oppstandne Kristus, når menigheten samles om ham, «det levende håp». Der bevitner evangeliet og sakramentene Guds troverdighet, forvaltet på troskapens vilkår. (Gal 3:24, 5:19-23, 1 Joh 4:20.)
33. **Eksemplet til etterfølgelse.** Evangeliet fra den oppstandne Kristus gir kunnskap om Guds selvhengivende kjærlighet – Guds "agape", gitt den enkelte i dåpen. (Rom 6:1-3) Denne kunnskap lar oss kjenne åpenbaringsordets Gud som en venn å stole på i liv og død. Oppreist fra døden i våre synder, lever vi med Kristus til gave og stiller våre leger frem som redskaper for Guds rettferdighet. Døren til lovoppfyllelsen står åpen. Døren er Guds velgjerninger for alle i Jesus Kristus "for oss" (Joh 10:7). Med ham til gave går de troende til sin daglige gjerning, enhver i sitt kall. - For å illustrere døptes tro i handling, har Herrens apostler brukt såkalte «laste- og dydskataloger» i gresk samtidskultur, men på en selektiv måte. Ordet «dyd» (gr aretæ) er i Nytestamentet brukt en gang om Kristi dyder (1 Pet 2:9) og en gang om troens dyder (2 Pet 1:5). Det er da ikke tale om naturgitte egenskaper (jf Fil 4:8), men om «et rett liv» (NO 2001) - det Kristus virker med ham til eksempel (2 Pet 1:5-10). Det dobbelte kjærlighetsbud står fast med Kristus til eksempel, for Gud er Gud. Hvordan mennesker lever, kan være ære verdt, men usikkert, for mennesket er menneske.
34. **Den selvforskyldte livstragedie.** Fariséeren innrømmer viljens tilbøyelighet til det onde, men trøster seg med viljens tilbøyelighet til det gode. Fariséeren erkjenner ikke menneskets moralproblem for Gud - "den onde lyst i mitt hjerte", og unngår lovoppfyllelsen – den evangeliet åpenbarer, begrunnet i en bevitnet Jesus-historie og stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde. Da gjenstår den fullendte tragedie: De skibbrudne klamrer seg til fellesskap, nærhet og terapi, lik vrakgods på opprørt hav. Her søker det sekulær-liberale menneske redning i surrogat-løsninger under dødens og Guds fiendemakters herredømme, og ulver i saueham serverer hva mennesket søker, alt etter behov. Tragedien utspiller seg mens den oppstandne Kristus er virksom med evangeliets nådetilsagn og sakramentets skikkelser, forvaltet i Guds kirkes orden. Den Oppstandnes tause vitner er prekestol, døpefont og nattverdbord i det liturgiske rom.

Det humanetiske prosjekt (filosofisk etikk)

35. **Humanetikk** er benevnelsen på etikk uten gudstro. Poenget med denne lukkede dennesidighet er negasjonen. Karakteristisk er begrunnelsen, utformingen og målet. Benevnelsen tilslører et innhold som er vagt, generelt beskrevet og spriker i mange retninger.
36. **Begrunnelsen** er dennesidige verdier og normer, akseptable for fornuften. Med "verdi" forstår man det som er godt, positivt og ettertraktet av mennesker, f eks høy levestandard, helse, lykke, like rettigheter, osv. Med "norm" forstår man regler for hvordan mennesker bør leve, f eks den gyldne regel, eller handle slik at handlingen kan tjene som norm for alle (I Kant).
37. **Utformingen**. Spørsmålene om rett og galt kan utformes med verdietikk eller normetikk, men hvordan begrunne valget? Hva er kriteriet for rett eller galt? Er kriteriet verdien eller normen? - *Verdietikk* gir ofte verdien prioritet fremfor normen, hvis en norm hindrer verdirealisering. Da blir normen enten moderert eller avskrevet. Denne fremgangsmåte er vanlig i moderne velferdstenkning, når hensynet til egen lykke og selvrealisering setter ethvert bud til side. Verdietikken flyter ut i synsing og generelle betraktninger uten faste holdepunkt. - *Normetikk* kan utarte til fariseisk hensynsløshet, uten hensyn til menneskeverdet som basisverdi for enhver verdiskala. Da står den svake part utsatt til, og især kulturens basisverdi – det ufødte menneske. Med stor konsekvens blir etikken utforming i praksis overlatt til overtroen på den enkeltes evne til å løse sine livsproblemer, enten på egen hånd eller i samråd med utvalgte hjelpere på livssynsmarkedet. Denne overtro gjenspeiler modernitetens livsstil i det sekulær-liberale samfunn, og avslører det religiøse moment i modernitetens quasi-religion.
38. **Målet**. Humanetikkenes mål mennesket, forstått som et stykke natur og utviklet innen naturen som alle tings mål og målestokk. Men hvilket menneske? Det velstående, vellykkede, populære menneske? Eller det fremgangsrike, kontroller-ende menneske i fri utfoldelse? Problemene oppstår med den selvbekreftende livsstil når mennesket blir menneskets trussel (jf fosterdrap, aktiv dødshjelp, partnerskap med adopsjonsrett, surrogati, eller destruktive ideologier satt i system). Syndefallsrealismen mangler, men ikke hovmodets ånd – uten frykt for Gud og uten tillit til ham.
39. **Sammenheng og vekselvirkning**. Kirken må holde fast den ubrytelige sammenheng og vekselvirkning mellom verdietikk og normetikk, slik Guds ord viser. En illustrasjon er det fjerde bud og vernebudene i Tíbudsloven. Vernebudene slår ring om vår neste i kjøtt og blod – i forholdet til Gud, oss selv og "de andre". Dette vern gjelder ikke menneske som idè, men mannkjønn og kvinnekjønn i den kjønnspolare relasjon.

40. **Den reduktive trussel.** Budenes gudgitte gyldighet for menneskene består, tross svingninger på livssynsbørsen. Den skapervilje som Tibudsloven tydeliggjør og Jesu lovtolkning skjerper, er den morallov som menneskene aner og humanetikere påberoper seg med henvisning til menneskerettighetene. Likevel skjer det at humanetikere (og humaniserte kristne) rasjonaliserer bort det ufødte menneskes livsrett, eller eteskapet som Guds orden for mann og kvinne, eller barnets rett til å kjenne sin biologiske far osv. Reduksjonene angriper det menneskelige ved oss alle, til skade for det sosiale liv. Til sist risikerer vi alle å bli rasjonalisert bort av hensyn til prioriterte interesser.
41. **Prosjekthavari og motsvar.** Det humanetiske prosjekt forsøker å berge moraliteten ved hjelp av de sekulære idèer frihet – likhet – brorskap. Et karakteristisk uttrykk er den skjønnmalende språkmanipulasjon av kulturradikalt merke. Men virkningene i tårnens dal kan ingen velferdsordning skjule. - Det kristne motsvar er dåpens rette bruk, når troen på Guds frie nåde øves i gjerninger som har Guds ord og befaling for seg. Dette motsvar omfatter også den beredskap som skriftemålet gir med den Oppstandnes ord i skriftefarens munn: «Jeg forlater deg dine synder. I Faderens, osv.» Det kristne setter mot i folk, om så midt i døden.
42. **Frihetens fullkomne lov.** Under apostelmøtet i Jerusalem minnet apostelen Peter om Guds majestet og hellighet, og om menneskets avmakt. Han kalte Mose lov for *”et åk som verken våre fedre eller vi har orket å bære”* (Apg 15:10). Mose lov var en lov for jødene i den gamle pakt. Dens seremonilover var en videreutviklet utgave av de tre første bud i Tibudsloven. Dens sivillover likeså - en videreutviklet utgave av de sju siste bud. Kristne er ikke forpliktet på hverken seremoniloven eller sivilloven. Gud har opphevet dem med en bedre ordning (Heb 7:12). Men vil vi praktisere slike lover for kjærlighetens skyld, har vi frihet til det. Moselovens forskrifter om templet, ofringer og renselser var skyggebilder av «den Kommende» - Kristus og hans goder. *”For loven ble gitt ved Moses, nåden og sannheten kom ved Jesus Kristus”*, Joh 1:17, jf Kol 2:17, Heb 7:22). *Men den som mottar nåden med forbehold om lovgjerninger, ”han er skyldig til å holde hele loven”*, Gal 5:3.
43. **Avsluttende moment:** Den lovoppfyllelse (el rettferdighet) som menneskenes moralvisdom tilstreber, er tydeliggjort i Tibudsloven og skjerpet i Jesu lovundervisning med ham selv som lovens oppfyller i alles sted. *Han ble gitt på grunn av våre synder og oppreist på grunn av vår rettferdiggjørelse* (Rom 4:25). **1 Mos 15:6** – *Abraham trodde på Herren, og han regnet ham det til rettferdighet.* Denne tilregnede rettferdighet er ingen idè vi skal forestille oss, eller en regel å praktisere, men en *virkelighet*: Lovens Herre - Kristus Jesus - i sin lidende lydighet for alle og i alles sted (Rom 3:23-26). Han er vårt levende håp, tross ondt begjær i vårt innerste, for hva Guds barn er *”i Kristus”* ved dåpen og troen, det skal de en gang bli. – Så utgjør *lovoppfyllelsen* den avgjørende forskjell mellom det kristne ethos og all lovreligion - humanetikk medregnet. Lovens

oppfyller i en bevitnet Jesus-historie er den gaverettferdighet som evangeliet åpenbarer og meddeler ukvalifiserte til rettferdighet av nåde. Himmelriket tilhører dem. Hvorfor? På grunn av Kristi fortjeneste, og ikke av noen annen grunn. **Sal 51:8 – DU VIL HA SANNHET I MENNESKETS INNERSTE, SÅ LÆR MEG VISDOM I HJERTETS DYP!**

EPOST: KAARE.SVEBAK ALFAKRØLL GMAIL.COM